

28. 4. 2022

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Právo na odkup dle § 89 z. o. k. („fair exit“)

V korporačním světě nezřídka kdy nastává moment, kdy minoritní společník řeší, za jakých okolností může jednostranně vystoupit (exitovat) ze společnosti (zpravidla SRO a AS). Důvody k takovému kroku mohou být různé. Jednou ze zákonných možností, která se nabízí, je institut práva společníka ovládané osoby na „fair exit“ zakotvený v § 89 a násl. z. o. k. Podmínkami uplatnění tohoto práva se Nejvyšší soud detailně zabýval v aktuálním rozsudku sp. zn. 27 Cdo 1395/2020, ze dne 31. 1. 2022. V tomto článku budou shrnuty jeho stěžejní závěry.

Právo domoci se ukončení účasti ve společnosti (cestou odkoupení podílů ovládající osobou) společníkovi ovládané osoby vzniká dle Nejvyššího soudu tehdy, jsou-li kumulativně splněny všechny zde vypočtené podmínky:

- 1) *společnost je ovládanou osobou (§ 74 odst. 1 z. o. k.),*
- 2) *ovládající osoba využije svého vlivu (uplatní jej),*
- 3) *postavení společníka se podstatně zhorší nebo dojde k jinému podstatnému poškození jeho oprávněných zájmů,*
- 4) *mezi jednáním ovládající osoby (využitím vlivu) a následky uvedenými v předchozím bodu je dána příčinná souvislost a*
- 5) *po dotčeném společníku nelze spravedlivě požadovat, aby v ovládané osobě setrval.*

Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí zdůraznil, že jako i v řadě jiných případů práva na „fair exit“, tj. práva ukončit za spravedlivých podmínek účast ve společnosti, **je možné právo na odkup podle § 89 z. o. k. využít jen tehdy, je-li to přiměřené konkrétním okolnostem**, tj. při posuzování naplnění podmínek 3) a 5) shora, je zapotřebí vycházet z tzv. **principu proporcionality**.

Z řečeného dle Nejvyššího soudu vyplývá, že **právo odkupu představuje krajní řešení (ultima ratio), a lze je uplatnit zpravidla až tehdy, není-li možné nápravy dosáhnout využitím jiných institutů**, anebo není-li s ohledem na okolnosti konkrétního případu spravedlivé požadovat po dotčeném společníkovi, aby k ochraně svých práv využil jiných institutů.

Z hlediska zvláštní povahy akciové společnosti coby společnosti kapitálové např. **nebude dle Nejvyššího soudu možné obvykle dovozovat, že nepřijetí návrhů minoritního akcionáře (samo o sobě) představuje podstatné zhoršení postavení společníka či podstatné poškození jeho oprávněných zájmů ve smyslu § 89 z. o. k.**

Může-li dotčený společník dosáhnout ochrany svých práv prostřednictvím jiného institutu, nebude dle Nejvyššího soudu zpravidla splněna poslední výše vypočtená podmínka práva na odkup (po společníku bude možné spravedlivě požadovat, aby setrval ve společnosti a aby svá dotčená práva hájil jinými nástroji). To platí především v případě společníků s významným (nikoliv zanedbatelným) menšinovým podílem. **Bude-li mít např. takový společník za to, že rozhodnutím valné hromady bylo zasaženo do jeho práv, bude obvykle na místě, aby podal návrh podle § 428 z. o. k., nikoliv aby postupoval podle § 89 z. o. k.**

Dlouhodobé nerozdělování zisku, pro které nejsou ospravedlnitelné důvody (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 27 Cdo 3885/2017, uveřejněné pod číslem 9/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 9/2020“) **a jež je prosazeno vahou hlasů ovládající osoby (případně osob jí ovládaných), může představovat podstatné poškození oprávněných zájmů akcionáře ve smyslu § 89 z. o. k., pro které (zpravidla tehdy, nezmění-li společnost přístup ani poté, kdy akcionář uspěje s návrhem na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 428 z. o. k.), nelze po akcionáři spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval.**

I porušení uzavřené akcionářské dohody může být - podle okolností případu - důvodem vzniku práva na odkup podle § 89 z. o. k.

Totéž pak platí pro dlouhodobé neposkytování informací, na které má akcionář právo (srov. obdobně výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 1950/2017, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2020, sp. zn. 27 Cdo 368/2019).

Také prosazení takových kroků, které vedou k obdobným důsledkům, jako podstatná změna práv spojených s akcií (srov. § 335 odst. 1 z. o. k., ve znění účinném od 1. 1. 2021), **může naplnit předpoklady pro postup podle § 89 z. o. k.**

Obecně není vyloučeno, aby akcionář uplatnil právo na odkup i pro takové jednání ovládající osoby, k němuž došlo předtím, než nabyl akcie. Spolu s akciemi totiž nabývá práva (a povinnosti) akcionáře, spojená s nabývanými akciemi (§ 31 z. o. k.), a to „v tom stavu“, v jakém svědčila jeho právnímu předchůdci (např. převodci či zůstaviteli); srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1499/2017. Může proto (teoreticky) uplatnit i právo na odkup, jež vzniklo již jeho právnímu předchůdci.

Vždy je však třeba posuzovat, zda jsou splněny všechny podmínky pro vznik práva na odkup. Nabude-li např. někdo akcie na základě smlouvy o jejich převodu poté, kdy ovládající osoba využila svého vlivu (v důsledku čehož došlo k podstatnému zásahu do postavení převodce či do jeho oprávněných zájmů), je třeba zvažovat, zda po tom, kdo akcie za takové situace dobrovolně nabyl, nelze spravedlivě požadovat, aby ve společnosti (do níž za dané situace ze své vůle vstoupil) setrval.

V každém jednotlivém případě je třeba dle Nejvyššího soudu posuzovat konkrétní okolnosti.

Závěr:

Institut práva odkupu dle § 89 z. o. k. je poměrně složitou materií, jelikož zahrnuje celou řadu omezujících podmínek a jeho uplatnění tak v praxi není vůbec snadné. Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí dal přitom zřetelně najevo, že má jít o prostředek poslední volby, kdy již není možné nápravy dosáhnout s využitím jiných institutů. V případě jeho využití jde tak o běh na dlouhou trať, na které se společník zpravidla neobejde bez právní pomoci.

JUDr. Vladimír Janošek,
advokát

trvale spolupracující s

ARROWS
advisory group

Plzeňská 3350/18
150 00 Praha 5 - Smíchov

Tel.: +420 731 773 563
e-mail: janosek@arws.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel × společnost\)](#)
- [Jak se vyhnout zákazu a postihu dohod o určování cen pro další prodej?](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporáční autonomie](#)
- [Zákon Lugového: jak Rusko přepisuje pravidla mezinárodních arbitráží](#)
- [Novelizace nařízení EU o odlesňování \(EUDR\)](#)
- [Prekluze důvodu neplatnosti VH](#)